

**Ј.З.У – ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА - СКОПЈЕ**

**АНАЛИЗА-ПРОЦЕНКА НА КАПАЦИТЕТИТЕ НА ПОСТОЕЧКИОТ КАДАР
И ОПРЕМА (ПАП И ХПВ ТЕСТИРАЊЕ), ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОСЕТИ,
РАБОТА НА РАБОТНА ГРУПА ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ
ВО ВРСКА СО СКРИНИНГ НА РАКОТ НА ГРЛОТО НА МАТКАТА**

Скопје, јануари 2020 година

Ј.З.У. Институт за јавно здравје на Република Македонија - Скопје

В.Д. Директор: Ас. д-р Шабан МЕМЕТИ

СЕКТОР ЗА ПРОМОЦИЈА, АНАЛИЗА И СЛЕДЕЊЕ НА НЕЗАРАЗНИТЕ БОЛЕСТИ

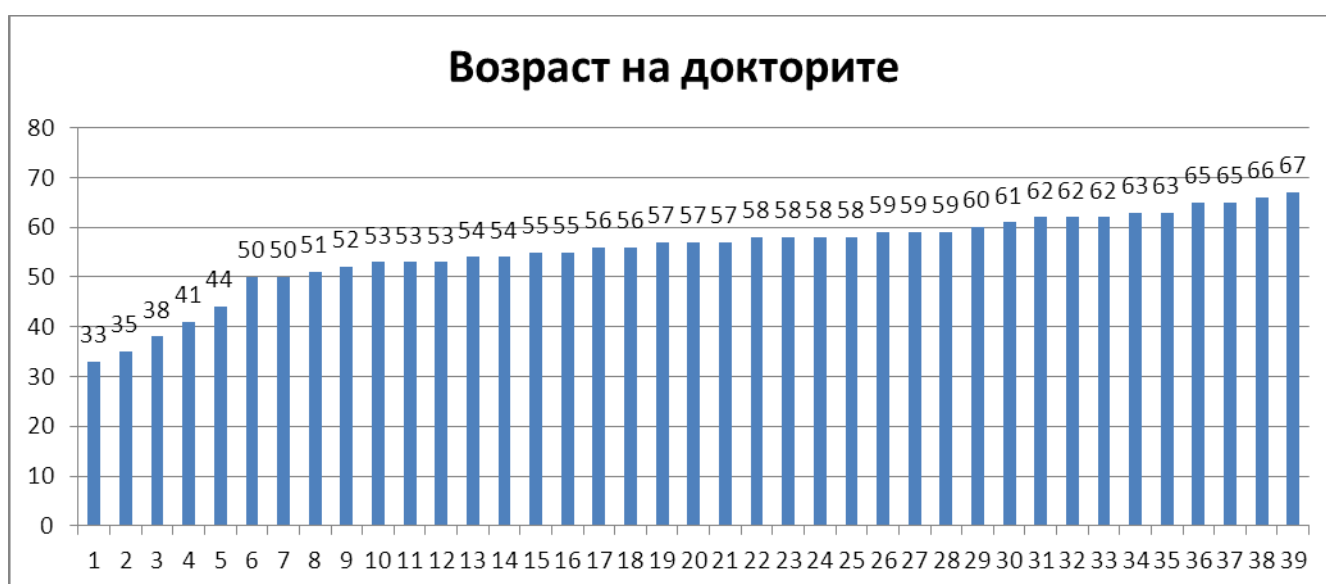
Согласно Програмата за рана детекција на малигни заболувања во Република Северна Македонија за 2019 година и активностите предвидени со Програмата за рано откривање и спречување на ракот на грлото на матката во Република Северна Македонија, беше предвидено со скринингот на ракот на грлото на матката да бидат опфатени жени на возраст од 35-45 години.

Кадровски капацитети за реализација на Програмата за скрининг на рак на грло на матка

Во Република Северна Македонија во последните години се бележи тренд на пораст на кадарот во здравството, па аналогно на тоа и пораст на бројот на гинеколози, патронажни сестри и патолози кои покрај другото, се ангажирани и за спроведување на активности од Програмата за рано откривање на ракот на грлото на матката.

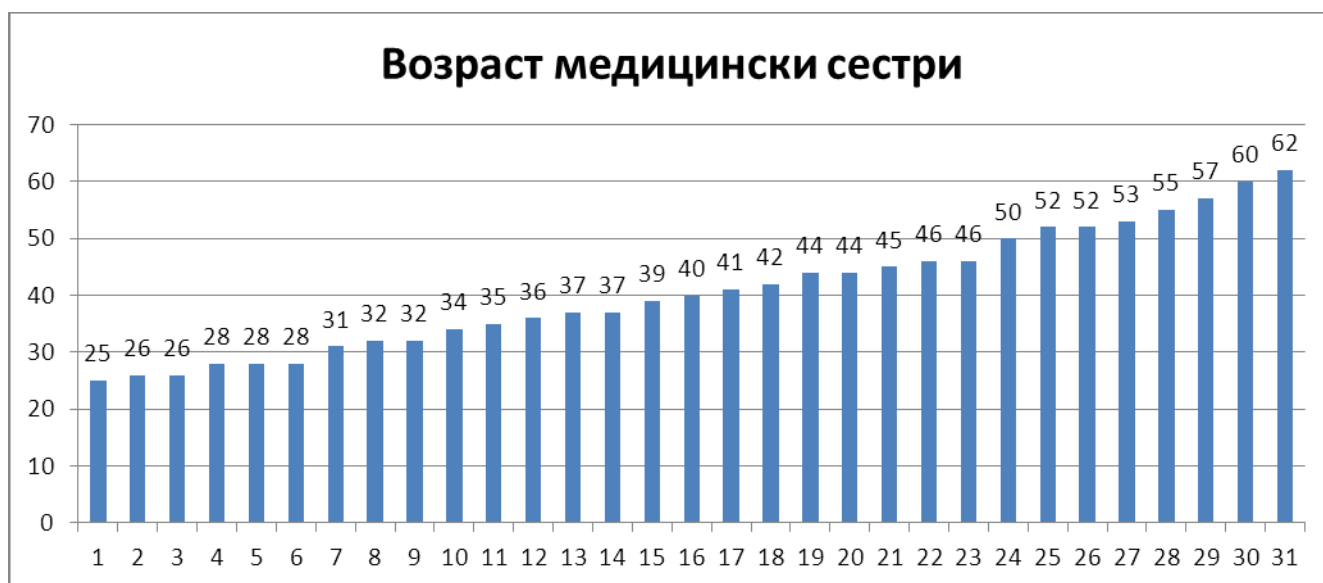
Имено, во 2017 година биле 130 гинеколошки ординации во примарната здравствена заштита, додека во 2018 година се регистрирани 136 гинеколошки ординации во кои биле вработени 149 специјалисти гинеколози и 1 лекар на специјализација (види табели во прилог). Во 2020 година на интернет страната на Фондот за здравствено осигурување се објавени 156 гинеколошки ординации во рамки на примарната здравствена заштита (види табела во прилог).

Истражувањето спроведено во 2018 година покажа дека најголемиот број гинеколози се на возраст над 50 години, додека просечната возраст на анкетираниите гинеколози изнесува 57,76 години.

Во гинеколошките ординации покрај специјалистите гинеколози, активностите ги спроведуваат и 160 вработени со висока, виша и средна стручна спрема, од кои 4 се со висока стручна подготовка, 4 се со виша стручна подготовка и 152 со средна стручна подготовка. Најголемиот број на гинеколошки ординации и вработени се во Скопје (52 ординации во кои се вработени 60 гинеколози и 57 со висока и средна стручна подготовка).

Горенаведеното истражување покажа дека и вработените со висока, виша и средна стручна подготовка се во поодмината возраст, како и гинекологите.

Недоволен е и бројот на патолози во државата, и особено цитоскринери кои покрај другите активности, согласно оваа програма се ангажирани да ги утврдуваат типовите на клеточни абнормалности од земените брисеви при ПАП тестирањето. Според Здравствена карта на РСМ, публикувана во Институтот за јавно здравје, во 2017 година имало само 29 патолози, од кои 11 мажи и 18 жени.

Најчесто пациентките се покануваат преку пошта. Често е застапено и вклучувањето во скрининг при гинеколошки преглед, како и контактирањето пациентки преку телефон.

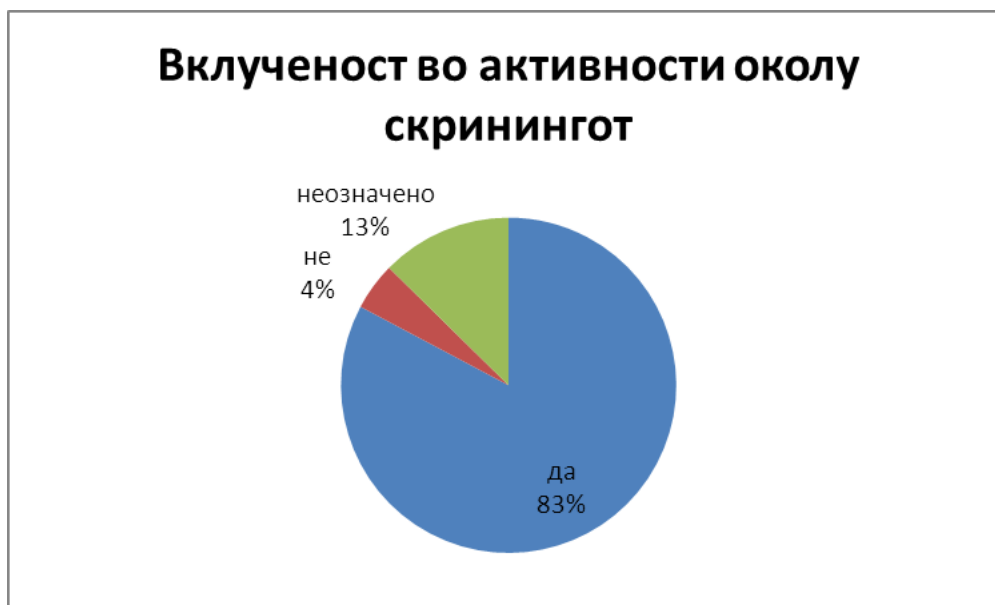
Во зголемување на опфатот на жени кои би направиле бесплатен ПАП тест, голема улога имаат и патронажните сестри. Тие имаат задолжение да ги даваат најосновните информации за ракот на грлото на матката како заболување кое може да се превенира и да ги советуваат жените да ги примаат поканите испратени од гинекологите за да им се направи тестирање со земање на брис, со што рано може да се откријат некои клеточни абнормалности, да се преземат мерки и да се спаси нивниот живот.

Во оваа смисла, во државата има 350 патронажни сестри (види табела во прилог) кои во текот на годината остваруваат околу 500 000 работни часови, од кои околу 160 000 се во подготовка за на терен, 315000 часови поминуваат на терен во домовите на граѓаните

и околу 29000 часови поминуваат во посета на градинки, училишта, месни заедници и слично каде спроведуваат едукативни предавања.

Анализата на податоците покажува дека постои нерамномерна распределба на гинеколозите по населени места во државата и недостаток на кадар со висока и средна стручна подготовка, особено акушерки. Оваа состојба веројатно е една од проблемите кои веќе се решаваат со повеќе вработувања, отворање на нова студиска програма за акушерки при Медицинскиот факултет во Скопје, поголем број на специјализации за гинекологија и акушерство и слично. Основна цел на овие мерки, покрај другото е и обезбедување на соодветен и доволен број на кадри кои ќе пружаат подостапни и поквалитетни гинеколошки услуги на жените, каде спаѓа и превентивното бесплатно ПАП и ХПВ тестирање од оваа Програма.

Податоците добиени од гинеколозите одат во прилог на фактот дека најголем процент од вкупниот персонал (83%) е ангажиран во активности околу ПАП тестирањето.

Обезбеденост со опрема

Со истражувањето се увиде дека најголемиот дел од ординациите се снабдени со потребна опрема, како колпоскопи, ултразвук/ехо апарати, а мал дел имат и ЦТГ апарати. Најголем дел од постоечката опрема е функционална. Просечната година на набавка на најголем дел од опремата е во 2008 година. (види табела)

Табела : Опрема со која располагаат гинеколошките ординации

Ординација	Град	Опрема	Набаве на година	функционалност
Гинекомедика	Кавадарци	kolposkop Olympus 3FLA	2004	
		kolposkop 005/3 FCA	2009	
		Reflektor 39 s scypet 2	2002	
		sterilizator	2002	
		DC eho aparat so 3 I 4 D I sondi	2009	
Цветановски Тасе	Скопје	Mindry DC7	2011	
		kolposcope cise	2004	
Афродита плус	Кавадарци	ехо	2014	
Vlera	Тетово	ехо		
		колпоскоп		
Свети Пантелејмон	Прилеп	ехо 40 medison		
		СТГ		
		Laser BTL 500		
		kolposkop leizengang		
		elektrokoagulator kentame 1		
		avtoklav		
		boca za kislorod		
		agregat		
Др.Кузмановска	Скопје	2д ехо алока	2014	
		колпоскоп	2007	
ПРЕВЕНТИВА	Скопје	Ултразвук Алока1000	2000	
		Колпоскоп	2007	
Dr Getov	Валандово	Kolposkop	2010	
		Ginekolkoski stol	2007	
		UZ aparat MINDRAY	2010	
		UZ aparat MINDRAY 4D	2014	
Надица Гинеко филипс	св. Николе	гин.бокс		
		колпоскоп	2008	на сервисирање
ГИНЕКА,,ДР.ВЕСНА БЛАЖЕВСКА	Скопје	УЗ АПАРАТ МЕДИСОН	2008	
		КОЛПОСКОП ЛАЈЗЕГАНГ	2009	
БЛЕНДА МЕДИКА	Гостивар	Ехо апарат 4Д ,	2014	

		колпоскоп		
		Гинеколошки стол		
НИКИ МЕДИКА	Скопје	КОЛПОСКОП, МИКРОСКОП	2010	
МАМА	Скопје	Гинеколошки стол	2010	
		Инструменти	2010	
		Ултразвучен апарат "МЕДИСОН"	2010	
		Колпоскоп	2010	
Урим	Скопје	2 д-ехо апарат Toshiba		
др Какашевски	Кратово	гин стол	1995	
		колпоскоп	2007	
		ехо	2011	
ДР-КАПУШЕВСКИ	Пехчево	КОЛПОСКОП TOA OPTICAL CO.,LTD		
		ТИП AL-104S II, ФИРМА KITANO MITAKA TOKYO JAPAN	2008	
ЛЕГЕ АРТИС-АГНЕСА	Скопје	ГИН.СТОЛ SCHMITZ	1998	
		КОЛПОСКОП CARL ZEISS	1999	
		УЗ АПАРАТ ATL ULTRAMARC	2007	
		УЗ АПАРАТ 4Д SONOSCAPE S20	2012	
Вера Љубов Надеж	Охрид	Колпоскоп Zeiss OPMI PLUS		
др Ложанковски	Скопје	Leisegang	2005	
		Alltion	2008	
		Alltion	2017	
Гинеко флора	Скопје	ехо	2007	
		колпоскоп	2009	
		цтг	2009	
Др.Љубо Нешкоски	Драчево	уз апарат filips 5000	2009	
		колпоскоп	2011	
ДР.СУЗАНА ОГНЕНОВСКА	Скопје	КОЛПОСКОП-ОПТОМИК	2008	
Др. Пачемски	Берово	колпоскоп	1991	
ГИНЕКО-С	Скопје	колпоскоп ЛАЈЗ Е ГАНГ	2010	
Д-р.Магдалена Петковска Јовановска	Ресен	колпоскоп	2009	
Профеминис-М	Гевгелија	Ехо (Mindrey)	2009	
		Колпоскоп со камера	2010	
ДР.ВАЛЕНТИНА	Штип	ТОШИБА	2005	
		ЦАЈС КОЛПОСКОП	2004	
Д-Р Слободанка Савеска	Прилеп	UZ aparatVoluson S8 General electric,	2017	

Др Весна	Тетово	Колпоскоп Leisegang	2010	
		СТG Cadence	2010	
		Стерилизатор	2010	
Дина 1 Скопје	Скопје	КОЛПОСКОП	2010	
		Колпоскоп Leisegang	2008	
Д-р Зафировска Р.	Скопје	Ултразвучен апарат - General Electric LOGIQ С 3 PREMIUM	2011	
Др. Катерина	Кавадарци	Колпоскоп	2008	
		Ситни инструменти за гинеколошки потреби и за земање на брисеви	2008	
		СТG апарат "Medical ECONET"	2017	
		Гинеколошки стол - БРАКО	2008	
		Компјутери и помошна столарија со картотека		
УЛТРАМЕДИКА	Скопје	Гинеколошки стол	2016	
		Сименс Акузон х500 ултрасонограф	2016	
Др. Тони	Битола	Ултразвучен апарат Волусон 730 про	2017	
		Колпоскоп Олимпус	2017	
		Стерилизатор Инструментариа Загреб СТ-01/02	2017	
		Гинеколшки стол, компјутер,инструменти..	2017	
ДР Огњан Мицков	Штип	YDJI 3 со камера	2005	
		YDJI 3 со камера	2010	
Др. Митаноски	Скопје	видеоколпоскоп	2011	
др. Васка Кукутанова	Радовиш	колпоскоп	2007	
		ехо 3/4д Mindray DC3	2009	
		Ginekolkoski stol	2003	
Плодност др. Љупчо	Битола	Колпоскоп Leisegang	2011	
др. Влатко Данков	Штип	колпоскоп Олимпус ОБ300		
		ехо Mindray DC N3		
		mikroskop		
		ctg		

Резултати за број на поканети жени, жени кои направиле ПАП тест и цитолошки анализирани тестови, согласно податоците добиени од Центрите за јавно здравје во 2019 година

Согласно доставените извештаи од центрите за јавно здравје, во 2019 година биле испратени вкупно 26978 покани.

Вкупниот број жени кои примиле покани изнесува 25262, додека 1716 покани од различни причини биле вратени.

Од вкупниот број на жени кои примиле покана, 6635 жени не дошле на преглед за да направат бесплатен ПАП тест, што претставува 26,3%.

Во 2019 година, во рамки на скрининг програмата направени се 16884 ПАП –тестирања што претставува 73,70% од вкупниот број на жени кои ја примиле поканата.

Цитолошки се анализирани 13.203 брисеви што претставува 78,2% од вкупно земените брисеви со ПАП тестот.

2717 епителни клеточни абнормалности се откриени, односно 20,60% од вкупно цитолошки анализирани брисеви.

Од 13203 цитолошки анализирани брисеви, 10486 биле со негативни наоди, додека останатите со позитивен наод.

Најчести наоди се на CIN 1, ASC – US и HPV. 85 случаи се со CIN 2, 5 случаи се со аденокарцином ин ситу, , 8 со инвазивен плочест карцином, 33 со AGC, 5 случаи со друга малигна неоплазма, а другите видови абнормалности се застапени со помал број на случаи.

Од увидот во податоците се констатира дека:

1. Се наложува потребата за решавање на проблемот на функционирање на лабораториите во Општа болница Штип, Струмица и Прилеп, како и во општата болница 8 Септември во Скопје (не се анализираат ПАП тестови).
2. Се наложува и потребата за подобра координација меѓу гинеколошките ординации и лабораториите, како би се избегнало малтретирањето на пациентите и правењето на трошоци за преглед поради недостиг на реагенси во одредени лаборатории.
3. Потребно е да се преземат активности за зголемување на опфатот на жени со скрининг, како и подобрување на квалитетот на доставените податоци.
4. И понатаму перзистира проблемот на неадекватна регистрација од страна на гинеколошките лаборатории на лицата вклучени во скринингот, како и постојаното доцнење во доставувањето на податоци до ЦЈЗ.
5. Работната група формирана при Министерството за здравство е задолжена да понуди нов пристап во скринингот на ракот на грлото на матката, донесувајќи ново клиничко упатство, можеби и воведување на нов алгоритам со примена на HPV тестирање, се со цел досегашните проблеми во спроведување на скринингот да бидат надминати.
6. Се надеваме дека со профункционарањето на регистрацијата преку системот на Мој термин значително ќе се подобри известувањето (изготвен е посебен формулар, во кој гинекологите ќе треба да назначуваат и дали прегледот е во рамките на скрининг програмата).

Табела 1: Скрининг активности за Са-РVU во 2019 год според податоци од 10 ЦЈЗ

Ред. Бр.	Активности	ЦЈЗ Скопје	ЦЈЗ Битола	ЦЈЗ Охрид	ЦЈЗ Тетово	ЦЈЗ Штип	ЦЈЗ Струмица	ЦЈЗ Кочани	ЦЈЗ Велес	ЦЈЗ Куманово	ЦЈЗ Прилеп	Вкупно
1	Број на поканети жени	2818	2189	3847	2340	3097	3876	1920	939	2932	3020	26978
2	Број на вратени покани, од различни причини	0	136	136	0	46	0	7	108	6	1277	1716
3	Број на жени кои примиле покани	2818	2053	3711	2340	3051	3876	1913	831	2926	1743	25262
4	Број на жени кои примиле покана, а не се јавиле на преглед	0	543	1900	1743	961	0	526	143	819	0	6635
5	% на жени кои добиле покана, а не се јавиле на преглед	0,00%	26,44%	51,20%	74,50%	31,50%	0,00%	27,50%	17,20%	28,00%	0,00%	26,30%
6	Број на прегледа ни- направени ПАП тестови	2818	1510	1811	597	2090	3876	1387	688	2107	0	16884
7	% на жени кои добиле покана и се јавиле на преглед (направице ПАП тест)	100,00%	73,56%	48,80%	25,50%	68,50%	100,00%	72,50%	83,00%	72,00%	0,00%	73,70%
8	Цитолошки анализира ни брисеви	1391	1510	657	597	2090	2979	1184	688	2107	0	13203
9	Број на откриени епителни клеточни абнормалности	50	186	22	4	436	417	76	65	1461	0	2717
10	% на откриени епителни клеточни абнормалности од цитолошки анализира ните брисеви	3,60%	12,30%	3,35%	0,70%	20,90%	14,00%	6,42%	9,45%	69,30%	0,00%	20,60%

Табела 2: Структура на цитолошки анализирани брисеви од скрининг на Са PVU во 2019 год. според податоци од 10 ЦЗ

Ред . Бр.	Наоди од цитолошки анализи	ЦЗ Скопје	ЦЗ Битола	ЦЗ Охрид	ЦЗ Тетово	ЦЗ Штип	ЦЗ Струмица	ЦЗ Кочани	ЦЗ Велес	ЦЗ Куманов	ЦЗ Прилеп	Вкупно
1	негативен	1341	1324	635	593	1654	2562	1108	623	646	0	10486
2	ASC-US	9	78	10	3	126	122	33	0	391	0	772
3	ASC-H	1	5	0	0	19	9	3	2	17	0	56
4	HPV	9	38	0	4	129	155	30	31	353	0	749
5	CIN 1	2	47	5	1	143	95	4	26	644	0	967
6	CIN 2	1	16	5	1	9	22	1	6	24	0	85
7	CIN 3 (CIS)	0	13	2	0	2	2	0	0	6	0	25
8	Плочест карцином суспектен за инвазија	0	2	0	0	2	1	0	0	0	0	5
9	Инвазивен плочест карцином	0	0	0	0	0	6	0	0	2	0	8
10	AGC	0	6	0	0	1	2	0	0	24	0	33
11	Аденокарцином ин ситу	0	0	0	0	0	2	3	0	0	0	5
12	Цервикален аденокарцином	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
13	Аденокарцином неспецифициран поинаку NOS	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
14	Друга малигна неоплазма	0	0	0	0	4	0	1	0	0	0	5
15	вкупно абнормални	50	186	22	4	436	417	76	65	1461	0	2717
16	вкупен број	1391	1510	657	597	2090	2979	1184	688	2107	0	13203
17	% на позитивни тестови	3,60%	12,30%	3,35%	0,70%	20,90%	14,00%	6,42%	9,45%	69,30%	0,00%	20,60%